

Agnieszka Hajdukiewicz

Katedra Handlu Zagranicznego

Refundacje wywozowe jako forma bezpośrednich subsydiów eksportowych w Unii Europejskiej i ich stosowanie w polskim eksporcie towarów rolno-spożywczych

1. Wprowadzenie

W świetle uregulowań traktatowych wspólna polityka handlowa Unii Europejskiej nie oznacza wyłącznie obowiązywania jednolitych zasad importu i ujednoczenia środków ochrony rynku, ale również harmonizację zasad i środków w zakresie polityki eksportowej. Głównym instrumentem wspierania unijnego eksportu są subsydia.

Subsydia (subwencje) eksportowe to świadczenia ze strony państwa na rzecz przedsiębiorstw w celu zachęcenia ich do eksportu i zwiększenia ich zdolności konkurencyjnej na rynku zagranicznym¹. W zakres subsydiów wchodzi wszelkiego rodzaju premie, ulgi lub ułatwienia przyznawane przez państwo eksporterom w celu obniżenia kosztów eksportu. Motywem ich tworzenia jest dążenie do:

- zwiększenia konkurencyjności towarów danego kraju na rynkach zagranicznych, szczególnie dzięki obniżce cen eksportowych,
- ułatwienia działalności przedsiębiorstwom krajowym na rynku zagranicznym,
- poprawy bilansu płatniczego przez wzrost eksportu,

¹ T.H. Bednarczyk, *Instrumenty wspierania eksportu, kredyty i ubezpieczenia*, PWN, Warszawa 2000, s. 26.

- lepszego wykorzystania potencjału produkcyjnego niewykorzystanego w kraju i wzrostu zatrudnienia,
- pozbycia się nadwyżek towarów, które są w kraju,
- stworzenia lepszych warunków dla rozwoju niektórych dziedzin produkcji, które aby mogły się rozwijać i być efektywne, wymagają skali produkcji przekraczającej rozmiary rynku wewnętrznego,
- zareagowania na stosowanie subwencji przez inne kraje.

Subsydia eksportowe mogą być przyznawane w dwóch formach:

- 1) bezpośredniej – subsydia otwarte w postaci wypłat dla eksporterów,
- 2) pośredniej – w formie różnego rodzaju ulg i ułatwień o charakterze fiskalnym (tj. ulgi podatkowe) lub o charakterze finansowo-kredytowym (np. preferencyjne warunki kredytowania) lub pomocy państwa w dziedzinie marketingu i promocji towarów eksportowych.

Przedmiotem rozważań w tej części opracowania są bezpośrednie subsydia eksportowe. Na mocy Porozumienia o subsydiach i środkach wyrównawczych WTO stosowanie subsydiów eksportowych jest zabronione w odniesieniu do artykułów przemysłowych, natomiast zakazem tym nie zostały objęte produkty rolne, toteż oddziaływanie tego instrumentu ujawnia się obecnie w obszarze eksportu rolnego.

Subsydiowanie eksportu rolnego przez Unię Europejską zawsze budziło kontrowersje jej partnerów handlowych i było źródłem wielu konfliktów w stosunkach handlowych, głównie między Wspólnotą Europejską a Stanami Zjednoczonymi. Mimo że wydatki z budżetu UE na wspieranie eksportu rolnego są najwyższe na świecie, to jednak subsydiowanie eksportu nie jest wyłącznie cechą unijnej polityki ekonomicznej; subsydia stosują też inne kraje, czego dowodzi poniższa analiza.

2. Subsydiowanie eksportu rolnego na świecie

W rokowaniach Rundy Urugwajskiej GATT zakończonych podpisaniem Porozumienia o rolnictwie (*Uruguay Round Agreement of Agriculture* – URAA) uczestniczyło 25 krajów stosujących subsydia eksportowe (tabela 1).

Według Porozumienia o rolnictwie, wynegocjowanego w ramach Rundy Urugwajskiej w latach 1986–1994, wydatki państwowe na subsydia eksportowe miały zostać ograniczone o 36% w sześciu latach okresu wykonawczego (o 24% w ciągu 10 lat dla krajów rozwijających się), w stosunku do okresu bazowego 1986–1990. Wielkość subsydiowanego eksportu miała zostać ograniczona o 21% w okresie sześciu lat (o 14% w ciągu 10 lat dla krajów rozwijających się) względem poziomu bazowego w latach 1986–1990. Redukcje miały następować w równych ratach dla poszczególnych towarów w oparciu o poziom bazowy z lat 1986–1990 lub przyjmując jako wyjściowy przeciętny poziom subsydiów eksportowych z lat 1991–1992, jeśli był wyższy niż w okresie bazowym. Kraje, które do tej pory nie stosowały

subsydiów eksportowych, zgodziły się ich nie wprowadzać. Zgodnie jednak z art. 94 Porozumienia o rolnictwie, dopuszczono możliwość inicjowania celowych subsydiów eksportowych przez kraje rozwijające się, w ramach wspierania działań marketingowych, handlu, poprawy jakości produktów i międzynarodowego transportu.

Tabela 1. Kraje stosujące subsydia eksportowe*

Kraj	Liczba subsydiowanych produktów
Australia	5
Brazylia	16
Bułgaria	44
Kanada	11
Kolumbia	18
Cypr	9
Republika Czeska	16
Unia Europejska	20
Węgry	16
Islandia	2
Indonezja	1
Izrael	6
Meksyk	5
Nowa Zelandia	1
Norwegia	11
Panama	1
Polska	17
Rumunia	13
Słowacja	17
Południowa Afryka	62
Szwajcaria-Lichtenstein	5
Turcja	44
Stany Zjednoczone	13
Urugwaj	3
Wenezuela	72

* dane dotyczą zakresu subsydiowania z okresu negocjacji Rundy Urugwajskiej i oznaczają, że kraje te mogą, ale nie muszą, stosować nadal subsydia w odniesieniu do wymienionej liczby produktów

Źródło: dane WTO w: L.M. Young, *Export Competition Disciplines in the Doha Round*, „Trade Policy Issues Paper”, nr 3, Washington DC 2005, www.iatrcweb.org.

Kraje członkowskie WTO zostały zobligowane do notyfikowania wszystkich przypadków stosowania bezpośrednich subsydiów eksportowych. Jak wcześniej wspomniano, Unia Europejska przeznaczająca najwięcej środków na subsydiowanie eksportu. Subsydia eksportowe UE w ujęciu wartościowym stanowią 92% ogółu subsydiów eksportowych na świecie. W latach 1995–2000 wartość subsydiów eksportowych Unii Europejskiej wyniosła 29,3 mld USD. W tym samym okresie Szwajcaria i Norwegia wydały na ten cel 1,8 mld USD, a USA – 487 mln USD. Kolejne 23 kraje, w tym kilka krajów rozwijających się, przeznaczyły łącznie na subsydiowanie eksportu 1,5 mld USD.

Na podstawie informacji przekazywanych przez kraje członkowskie, WTO ma za zadanie stwierdzić, czy kraje te wywiązują się ze zobowiązań w zakresie redukcji subsydiów (tabele 2 i 3).

Tabela 2. Wykorzystanie zobowiązań wartościowych w zakresie subsydiów w wybranych krajach (w %), w latach 1995–2000

Kraj	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Kanada	59	8	0	0	0	–
Kolumbia	15	20	17	22	0	0
Wspólnoty Europejskie	54	61	51	69	82	50
Węgry	58	31	20	73	114	–
Izrael	44	31	13	9	13	0
Norwegia	68	44	83	65	184	–
Słowacja	12	23	32	29	46	54
Południowa Afryka	15	51	35	28	48	39
Szwajcaria-Lichtenstein	70	73	45	65	–	–
Turcja	47	92	71	66	61	70
Stany Zjednoczone	22	56	50	74	185	–
Polska	0,2	36	21	21	95	42

Źródło: jak w tabeli 1.

W okresie 1995–2000 Unia Europejska wykorzystywała od 50% do 82% limitów ustalonych dla subsydiów w ujęciu wartościowym i od 65% do 107% limitów w ujęciu ilościowym. Oznacza to, że tylko w jednym roku (1999) przekroczyła ona dopuszczalny poziom subsydiowania w ujęciu ilościowym, a jednocześnie zawsze wywiązywała się ze zobowiązań wartościowych. W tym samym okresie Kolumbia dwukrotnie przekroczyła wyznaczone limity dla subsydiów ilościowych (w latach 1997 i 1998), jednak wykorzystywała tylko 15–20% limitów wartościowych, a w latach 1999 i 2000 nie wykazała żadnych wydatków na subsydia eks-

portowe. W 1999 r. Stany Zjednoczone i Norwegia przekroczyły dopuszczalny poziom subsydiowania, wyznaczony w ramach przyjętych zobowiązań, zarówno w odniesieniu do ilości, jak i do wartości subsydiów. Polska w badanym okresie wywiązywała się ze zobowiązań w zakresie redukcji subsydiów w ujęciu wartościowym, natomiast miała poważne problemy z wywiązaniem się ze zobowiązań ilościowych – w latach 1996, 1997 i 1999 doszło do przekroczenia dozwolonego poziomu subsydiowania. Przypadki naruszeń zobowiązań w zakresie redukcji subsydiów w przypadku pozostałych krajów należały do rzadkości.

Tabela 3. Wykorzystanie zobowiązań ilościowych w zakresie subsydiów w wybranych krajach (w %), w latach 1995–2000

Kraj	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Kanada	58	5	0	0	101	–
Kolumbia	59	76	125	152	0	0
Wspólnoty Europejskie	65	85	82	91	107	74
Węgry	23	22	18	21	37	–
Izrael	69	63	20	15	33	0
Norwegia	69	45	94	78	170	–
Słowacja	32	28	56	56	71	62
Południowa Afryka	15	52	45	3	4	2
Szwajcaria-Lichtenstein	81	81	34	55	–	–
Turecja	71	59	72	70	71	72
Stany Zjednoczone	35	50	70	73	199	–
Polska	1	116	149	63	103	66

Źródło: jak w tabeli 1.

Z danych zawartych w tabelach 4 i 5 wynika, że Wspólnota Europejska w różnym stopniu wykorzystywała swoje limity subsydiowania, w zależności od rodzaju produktów rolnych będących przedmiotem eksportu. Podczas gdy w przypadku pszenicy i mąki pszennej wykorzystywanie limitów zmniejszyło się z 34% do 0,7% w ujęciu wartościowym i ze 100% do 11% w ujęciu ilościowym, to w przypadku cukru i produktów nabiałowych oraz mięsa wieprzowego poziom subsydiowania (wykorzystywania limitów) jest nadal wysoki. W 1999 r. Wspólnota przekroczyła dopuszczalny poziom subsydiowania w odniesieniu do mleka w proszku, innych produktów nabiałowych i mięsa wieprzowego zarówno w ujęciu wartościowym, jak i ilościowym oraz mięsa drobiowego tylko w ujęciu ilościowym. W latach późniejszych nie stwierdzono przekroczenia limitów przez Wspólnotę, ale stopień wykorzystania limitów obniżył się wyraźnie tylko w przypadku mleka w proszku

i mięsa wieprzowego, w odniesieniu do pozostałych przekraczała na ogół 80%. W Stanach Zjednoczonych subsydiowanie koncentrowało się na niewielkiej liczbie produktów, głównie: masła, mleka, serów i innych produktów mlecznych.

Tabela 4. Wykorzystanie przez Wspólnotę Europejską i Stany Zjednoczone zobowiązań wartościowych według produktów (w %), w latach 1999–2002

Produkt	Wspólnota Europejska			Stany Zjednoczone			
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	2002
Pszemica i mąka pszenna	34	8	0,7	–	–	–	–
Ziarno innych zbóż	63	18	11	–	–	–	–
Ryż	65	88	82	–	–	–	–
Cukier	86	75	97	–	–	–	–
Masło	32	36	34	22	–	–	51
Mleko w proszku	112	9	13	50	–	65	18
Sery	60	70	55	140	–	26	34
Inne produkty mleczne	119	59	58	702	–	–	–
Mięso wieprzowe	115	18	10	–	–	–	–
Mięso drobiowe	75	63	66	0,1	–	–	–
Jajka	30	19	14	–	–	–	–
Wino	61	60	58	–	–	–	–
Owoce i warzywa	64	51	38	–	–	–	–
Alkohol	219	99	55	–	–	–	–

Źródło: jak w tabeli 1.

Tabela 5. Wykorzystanie przez Wspólnotę Europejską i Stany Zjednoczone zobowiązań ilościowych według produktów (w %), w latach 1999–2002

Produkt	Wspólnota Europejska			Stany Zjednoczone			
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	2002
Pszemica i mąka pszenna	100	71	11	–	–	–	–
Ziarno innych zbóż	161	65	39	–	–	–	–
Ryż	101	99	99	–	–	–	–
Cukier	73	69	83	–	–	–	–
Masło	46	49	49	21	–	–	47
Mleko w proszku	146	47	32	133	–	100	100
Sery	89	95	87	121	–	100	100
Inne produkty mleczne	110	91	80	711	–	–	–
Mięso wieprzowe	150	29	16	–	–	–	–
Mięso drobiowe	101	91	81	9	–	–	–

cd. tabeli 5

Jajka	97	85	81	-	-	-	-
Wino	99	99	99	-	-	-	-
Owoce i warzywa	105	91	55	-	-	-	-
Alkohol	167	78	44	-	-	-	-

Źródło: jak w tabeli 1.

Toczące się obecnie negocjacje wielostronne w ramach Rundy Doha mają doprowadzić, w myśl Deklaracji ministerialnej Doha, do redukcji, z perspektywą wyeliminowania, wszystkich form subsydiów eksportowych. Członkowie WTO zgodzili się co do ustanowienia szczegółowych zasad zapewniających równoległą eliminację wszelkich form subsydiów eksportowych i innych środków o podobnym działaniu w określonym terminie. Ostateczny wynik negocjacji jest jednak wciąż niepewny; oczekiwano, że wiążące decyzje zapadną podczas konferencji ministerialnej w Hong Kongu w grudniu 2005 r., ale nie udało się osiągnąć ostatecznego porozumienia.

3. Zasady przyznawania refundacji wywozowych w Unii Europejskiej

Bezpośrednie subsydia eksportowe w Unii Europejskiej stosowane są obecnie w formie refundacji wywozowych. Refundacją wywozową w języku urzędowym Unii nazywa się zwrot z tytułu wywozu do krajów trzecich w ramach wspólnej polityki rolnej. Mogą się o nią ubiegać eksporterzy określonych produktów rolnych i rolno-spożywczych do krajów spoza Unii Europejskiej.

Podstawy prawne stosowania refundacji eksportowych stanowią przepisy wspólnej polityki handlowej wraz z przepisami wspólnej polityki rolnej i przepisami sektorowymi. Najważniejsze z nich to:

- Rozporządzenie Komisji (WE) 1520/2000 z dnia 13 lipca 2000 r. ustanawiające wspólne szczegółowe zasady stosowania systemu przyznawania refundacji wywozowych na niektóre produkty rolne wywożone jako towary nieobjęte załącznikiem nr I do traktatu amsterdamskiego oraz kryteria dla ustalenia wysokości sum takich refundacji;

- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/1999 z dnia 15 kwietnia 1999 r. ustanawiające wspólne szczegółowe zasady stosowania systemu refundacji wywozowych na produkty rolne;

- Rozporządzenie Komisji (EWG) nr 3846/87 z dnia 17 grudnia 1987 r. ustanawiające nomenklaturę produktów rolnych do celów refundacji wywozowych.

Refundacja wywozowa jest formą dopłaty, która pokrywa, częściowo lub całkowicie, różnicę między wysokością cen produktów na rynkach światowych i na

rynku wewnętrznym UE. Jej poziom może być stały przez dłuższy okres (np. co kwartał) bądź częściej zmieniany (np. co tydzień) w zależności od kształtującej się sytuacji na rynku unijnym i światowym. Refundacje przysługujące w przypadku wywozu produktów są finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji dla Rolnictwa (Sekcja Gwarancji) i stosowane wyłącznie do produktów rolnych odpowiadających określonym normom jakościowym. Mają one szczególne znaczenie w warunkach utrzymującej się na rynku Unii Europejskiej nadprodukcji towarów żywnościowych, a głównym celem ich stosowania jest zwiększenie konkurencyjności produktów unijnych na rynkach krajów trzecich. Wysokość stosowanych refundacji jest określana w rozporządzeniach Komisji Europejskiej, a ustalony na dany okres poziom ich stawek obowiązuje eksporterów we wszystkich państwach członkowskich.

Wykaz produktów objętych systemem refundacji oraz poziom obowiązujących stawek refundacji ustalany przez Komisję Europejską publikowany jest w Dzienniku Urzędowym UE. Dla niektórych produktów stawki refundacji wywozowych mogą być określane w drodze przetargu organizowanego przez Komisję Europejską i realizowanego przez poszczególne agencje płatnicze państw członkowskich.

Tabela 6. Stawki refundacji eksportowych na wybrane produkty w Unii Europejskiej (stan na 19.04.2005)

Kod CN	Produkty	Stawka refundacji
MLEKO		
0401	Mleko i śmietana, niezagęszczone oraz niezawierające dodatku cukru ani innego środka słodzącego	1,548–73,55 euro/100 kg
0402	Mleko i śmietana, zagęszczone lub zawierające dodatek cukru lub innego środka słodzącego	0,1268–83,38 euro/100 kg
0403	Maślanka, mleko zsiadłe i śmietana kwaśna, jogurt, kefir i inne sfermentowane lub zakwaszone mleko i śmietana	0,4554–65,41 euro/100 kg
0404	Serwatka, nawet zgęszczona lub zawierająca dodatek cukru albo innego środka słodzącego	0,2320–72,09 euro/100 kg
0405	Masło i inne tłuszcze oraz oleje otrzymane z mleka, produkty mleczarskie do smarowania	87,51–161,00 euro/100 kg
0406	Sery i twarogi	2,89–66,40 euro/100 kg
ZBOŻE		
Produkty podstawowe		
1101	Mąka pszenna i dynio-pszenna	2,04–2,74 euro/t
	Produkty przetworzone ze zbóż i ryżu	10,00–72,02 euro/t
CUKIER		
1701	Cukier trzcinowy lub buraczany i chemicznie czysta sacharoza	32,40–26,85 euro/100 kg

cd. tabeli 6

Kod CN	Produkty	Stawka refundacji
WOŁOWINA I CIEŁĘCINA		
0102	Bydło żywe	41,00–53,00 euro/100 kg
0201	Mięso wołowe świeże lub chłodzone	10,00–205,00 euro/100 kg
0202	Mięso wołowe mrożone	10,00–58,50 euro/100 kg
0206	Jadalne podroby wołowe	13,00–46,00 euro/100 kg
0210	Mięso i podroby jadalne	23,00 euro/100 kg
1602	Pozostałe przetworzone lub konserwowane mięso, podroby lub krew	15,00–88,50 euro/100 kg
WIEPRZOWINA		
0210	Mięso i podroby jadalne	59,50 euro/100 kg
1601	Kiełbasy i podobne wyroby z mięsa	16,50–21,50 euro/100 kg
1602	Pozostałe przetworzone lub konserwowane mięso, podroby lub krew	19,00–32,00 euro/100 kg
DRÓB		
0105	Drób domowy żywy	0,80–1,70 euro/1szt.
0207	Mięso i jadalne podroby z drobiu objętego pozycją 0105	41,00 euro/100 kg
JAJA		
0407	Jaja ptasie w skorupkach	0,80–25 euro/1szt.
0408	Jaja ptasie bez skorupki i żółtka jaj	19,00–75,00 euro/100 kg
ŚWIEŻE OWOCE I WARZYWA		
0802	Pozostałe orzechy, świeże lub suszone, łuskane lub obrane	30,00–55,00 euro/t
0702	Pomidory świeże lub chłodzone	30 euro/t
0805	Owoce cytrusowe świeże lub suszone	35–55 euro/t
0806	Winogrona świeże lub suszone	24 euro/t
0808	Jabłka, gruszki, pigwy	37 euro/t
PRZETWORZONE OWOCE I WARZYWA		
0812	Owoce i orzechy konserwowane wstępnie, ale nienadające się w tym stanie do bezpośredniego spożycia	50 euro/t
2002	Pomidory przygotowane lub zakonserwowane w inny sposób niż za pomocą octu lub kwasu octowego	45 euro/t
2006	Owoce, orzechy, skórki owoców oraz inne części roślin zakonserwowane w cukrze	153 euro/t
2008	Owoce i orzechy oraz inne jadalne części roślin	59 euro/t
2009	Soki owocowe i soki warzywne	5–29 euro/t
WINO		
2009	Moszcz winogronowy	39,023 euro/hl
2204	Wino ze świeżych winogron	3,771–39,023 euro/hl

Źródło: Agencja Rynku Rolnego, *Wypłacane refundacje do eksportu*, Biuletyn Informacyjny ARR, nr 5 (167), maj 2005, s. 14.

Wykaz wszystkich towarów rolno-spożywczych, które są objęte refundacjami wywozowymi, znajduje się w załączniku nr I do traktatu amsterdamskiego. Trzeba jednak zaznaczyć, że stosuje się je również w odniesieniu do towarów przetworzonych nieobjętych załącznikiem nr I, tzn. nieobjętych wspólną polityką rolną (czekolada, ciastka, lody itp.). Dla towarów tych (tzw. *non-anex I*) obowiązują w Unii Europejskiej odrębne regulacje handlowe. Podstawową różnicą występującą przy ich wywozie jest wnioskowanie przez przedsiębiorców o świadectwa refundacji, których format odpowiada pozwoleń na wywóz. Składając wniosek o świadectwo refundacji, przedsiębiorca jest zobowiązany określić wartość refundacji wywozowych, o które będzie się ubiegał, a nie (jak w przypadku towarów objętych WPR) – ilość wywożonych towarów.

Dla produktów podstawowych przyznaje się zwrot z tytułu eksportu towarów gotowych, natomiast dla towarów nieobjętych załącznikiem nr I – tylko z tytułu ilości surowców rolnych zużytych do produkcji. Skład ilościowy i jakościowy produktów podstawowych zawartych w towarach przetworzonych może być rejestrowany przez przedsiębiorców w agencjach płatniczych państw członkowskich. Skład ten otrzymuje kod i może być modyfikowany w ciągu roku zgodnie ze zmianami w procesie technologicznym oraz w zależności od kraju przeznaczenia eksportowanego towaru przetworzonego.

Ustalony poziom refundacji wywozowych obowiązuje eksporterów we wszystkich państwach członkowskich. Wysokość refundacji może być jednak zróżnicowana w zależności od kierunku wywozu. Wyróżnia się następujące rodzaje refundacji do wywozu:

- niezróżnicowane – stawka refundacji jest stała niezależnie od kierunku wywozu, tj. kraju przeznaczenia towaru,
- zróżnicowane – refundacja uzależniona jest od kraju, do którego następuje wywóz towarów. Komisja Europejska na poszczególnych rynkach rolnych podzieliła kraje trzecie na strefy, dla których ustalane są odrębne stawki refundacji, np. inne stawki dla tego samego produktu obowiązują przy jego wywozie do Rosji, a inne do Chorwacji.

Warunkiem otrzymania refundacji jest złożenie wniosku o jej wypłacenie łącznie z dowodem wyeksportowania określonego towaru. Naliczaniem i wypłacaniem refundacji wywozowych w Polsce zajmuje się Biuro Obrotu Towarami Rolno-Spożywczymi Agencji Rynku Rolnego w Warszawie.

W przypadku ubiegania się o powyższe dwa rodzaje refundacji, istnieją różne procedury:

- 1) przedsiębiorca ubiegający się o refundację wywozową niezróżnicowaną zobowiązany jest udowodnić, że towary zostały wywiezione z obszaru celnego UE w ciągu 60 dni od daty dokonania zgłoszenia wywozowego oraz że zostały dostarczone do magazynu żywnościowego w ciągu 30 dni od daty dokonania zgłoszenia

wywozowego. W celu wypłaty refundacji przedsiębiorca musi przedstawić wniosek o refundację wywozową i tzw. kartę kontrolną T5;

2) przedsiębiorca uprawniony jest do podstawowej stawki refundacji po przedstawieniu dokumentów potwierdzających, że eksportowane przez przedsiębiorcę towary opuściły obszar celny UE. W celu uzyskania refundacji o stawce zróżnicowanej przedsiębiorca zobowiązany jest udowodnić, że towary zostały wprowadzone do obrotu w kraju przeznaczenia, tj. do kraju, dla którego stawka refundacji jest wyższa od stawki podstawowej.

W przypadku zróżnicowanej stawki refundacji wywozowej przedsiębiorca musi przedłożyć te same dokumenty, jak w przypadku wnioskowania o stawkę refundacji niezróżnicowaną. Ponadto przedsiębiorca zobowiązany jest dostarczyć do ARR: 1) dowód dokonania przywozowych formalności celnych w kraju przeznaczenia towaru, 2) dokumenty przewozowe. W przypadku niedotrzymania terminu dostarczenia wymaganych dokumentów, następuje redukcja refundacji, według określonych zasad (tabela 7).

Tabela 7. Wysokość refundacji w zależności od terminu zwrotu dokumentów

Zwrot dokumentów	Wypłata refundacji
0–12 miesięcy	100%
12 + termin przedłużenia (maks. 6+6 miesięcy)	85%
Powyżej 24 miesięcy	0%

Źródło: www.arr.gov.pl, 15.10.2005.

Zmniejszenie refundacji występuje również w przypadku niedotrzymania terminu wywozu (tabela 8).

Tabela 8. Kwota wypłacanej refundacji w zależności od terminu dokonania wywozu

Niedotrzymanie terminów wywozu	Redukcja refundacji
Towary opuściły obszar celny UE po terminie 60 dni od daty zatwierdzenia zgłoszenia wywozowego	15% + 5% za każdy dzień przekroczenia terminu
Towary zostały dopuszczone do obrotu w kraju dokonującym przywozu po terminie 12 miesięcy od daty zatwierdzenia zgłoszenia wywozowego	15% + 2% za każdy dzień przekroczenia terminu
Towary dotarły do magazynu żywności po 30 dniach od daty zatwierdzenia zgłoszenia wywozowego	15% + 10% za każdy dzień przekroczenia terminu

Źródło: www.arr.gov.pl, 15.10.2005.

Przedsiębiorcy mogą wnioskować o refundacje wywozowe w trybie standardowym (wypłata po zgromadzeniu przez ARR kompletu dokumentów) oraz w try-

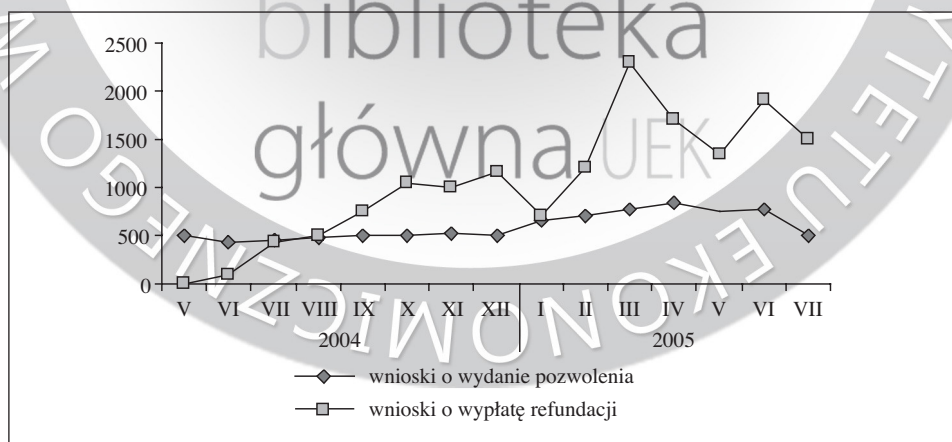
bie zaliczkowym (wypłata po złożeniu zabezpieczenia w wysokości 110% kwoty wynikającej z wniosku o refundację – ARR realizuje wypłatę jedynie na podstawie wniosku o refundację i pozwolenia na wywóz z refundacją).

W przypadku znacznej nadwyżki podaży nad popytem oraz trudności ze zbytem istnieje możliwość uruchomienia dodatkowych refundacji eksportowych. O uruchamianiu nowych refundacji decyduje Komisja Europejska, wspomagana przez komitety zarządzające (KZ) – np. Komitet Zarządzający ds. Zbóż, Komitet Zarządzający ds. Mleka. W skład KZ wchodzi przedstawiciele poszczególnych państw członkowskich, którzy m.in. zgłaszają propozycje zmian w prawodawstwie UE oraz inicjują działania przyczyniające się do osiągnięcia stabilizacji na danym rynku rolnym.

4. Wielkość wypłat refundacji eksportowych w Polsce

W Polsce instytucją zajmującą się administrowaniem handlem zagranicznym produktami rolno-spożywczymi objętymi wspólną polityką rolną jest Agencja Rynku Rolnego. Do jej zadań należy zwłaszcza stosowanie systemu licencji importowych i eksportowych oraz refundacji i opłat eksportowych.

Od 1 maja 2004 r. można zaobserwować systematyczny wzrost zainteresowania polskich przedsiębiorców uczestnictwem w mechanizmach handlowych objętych wspólną polityką rolną i wspólną polityką handlową (rys. 1). W lipcu 2005 r. w ARR zarejestrowanych było ok. 700 przedsiębiorców uczestniczących w tych mechanizmach.

Rys. 1. Liczba wniosków o pozwolenia obrotu i refundacje wywozowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Lipiński, *Administrowanie mechanizmami handlowymi Wspólnej Polityki Rolnej*, Biuletyn Informacyjny ARR, nr 9 (171), wrzesień 2005.

W początkowym okresie po akcesji (maj–sierpień 2004 r.) notowano zwiększony napływ wniosków o pozwolenie obrotu (przywóz i wywóz), które wynikało głównie z dużego zainteresowania możliwością importu produktów rolnych w ramach kontyngentów taryfowych. Liczba wniosków o pozwolenie przekraczała liczbę wniosków o wypłatę refundacji, jednak od września 2004 r. nastąpił wyraźny wzrost liczby wniosków o wypłatę refundacji.

Najwięcej wniosków o refundacje wpłynęło na rynkach: towarów przetworzonych non-aneks I (ok. 4914), owoców i warzyw (ok. 3346), mleka (ok. 2081), zbóż (ok. 1910) oraz cukru (ok. 1993). Składane w ARR wnioski o wypłatę refundacji w trybie zaliczkowym dotyczyły głównie wywozu cukru oraz mleka i jego przetworów.

Tabela 9. Liczba wniosków o wypłatę refundacji i wydanych pozwoleń na wywóz z refundacją w podziale na rynki produktowe

Rynek	Liczba wniosków (01.05.2004– 31.07.2005)	Liczba wydanych pozwoleń (01.05.2004– 15.04.2005)	Liczba wydanych pozwoleń w ramach przetargu na stawkę refundacji
Len i konopie	–	–	–
Nasiona	–	–	–
Alkohol etylowy	–	–	–
Oleje i tłuszcze	–	0	0
Ryż	–	0	0
Banany	–	–	–
Świeże owoce i warzywa	3346	461	2
Zboża	1910	247	0
Wieprzowina	249	95	0
Wołowina i cielęcina	1026	677	0
Drób i jaja	556	356	0
Mleko	2081	223	119
Barania i kozina	–	–	–
Cukier	1993	166	22
Przetworzone owoce i warzywa	–	0	0
Wino	–	0	0
Przetworzone non-aneks I	4914	–	–
Razem	16 075	2225	143

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Agencji Rynku Rolnego, www.arr.gov.pl.

Głównymi kierunkami eksportu polskich produktów rolno-spożywczych w wywozie z refundacją² były rynki wschodnie – Rosja, Białoruś, Kazachstan, Mołdawia, Ukraina, Azerbejdżan. Na rynki te kierowano przede wszystkim jabłkami, sery, wędliny wieprzowe, wołowinę, skrobię, wyroby czekoladowe, wsady owocowe, desery mleczne, płatki śniadaniowe i odżywki dla dzieci. Pozostałe rynki zbytu polskich towarów to głównie Rumunia, Turcja, kraje arabskie (Algieria, Egipt, Emiraty Arabskie), Indonezja i Chorwacja.

Najwięcej wniosków o refundacje (w ujęciu ilościowym) złożono przy wywozie towarów przetworzonych *non-aneks I*, takich jak zabielače do kawy (Arabia Saudyjska, Turcja, Rosja), wyroby czekoladowe (Rosja, Turcja), płatki śniadaniowe (Rosja, Rumunia, Ukraina, Turcja, Emiraty Arabskie, Arabia Saudyjska), praliny kokosowe (Bośnia i Hercegowina), odżywki dla dzieci (Rumunia) i nektary (Rosja, Rumunia, Ukraina).

Znaczna liczba wniosków o refundacje dotyczyła także wywozu produktów objętych rynkami:

- owoców i warzyw (jabłka – Rosja, Białoruś, Rumunia, Chorwacja, Mołdawia),
- mleka (OMP – Algieria, Egipt, Indonezja, masło – Maroko, Meksyk),
- zbóż (skrobia – Rosja, Białoruś, Kazachstan, Mołdawia, kraje Ameryki Południowej),
- cukru (Rosja, Białoruś, Stany Zjednoczone, Rumunia, Kirgistan, Tadżykistan, Uzbekistan, Turcja, Kanada) oraz cukru dodanego do przetworów owocowo-warzywnych (Rosja, Białoruś, Kanada, Japonia, Nowa Zelandia, Stany Zjednoczone),
- wołowiny i cielęciny (Białoruś, Rosja, Chorwacja),
- drobiu i jaj (pisklęta jednodniowe – Białoruś, Ukraina).

Z kolei największe kwoty realizowanych wypłat refundacji (do 31 lipca 2005 r.) dotyczyły rynku cukru (ok. 161,5 mln zł), mleka (ok. 100,1 mln zł), wołowiny i cielęciny (ok. 38,6 mln zł) oraz towarów *non-aneks I* (ok. 15,3 mln zł). Łącznie od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej ARR do lipca 2005 r. wypłaciła polskim przedsiębiorcom ok. 327 mln zł (tabela 10).

Od stycznia do 15 sierpnia 2005 r. liczba złożonych w ARR wniosków o refundacje wywozowe wyniosła 11 62³. Agencja wydała 3042 pozwolenia na wywóz z refundacją, w tym na rynkach:

- świeżych owoców i warzyw – 1267,
- wołowiny i cielęciny – 583,
- drobiu i jaj – 326,

² M. Lipiński, *Administrowanie mechanizmami handlowymi Wspólnej Polityki Rolnej*, Biuletyn Informacyjny ARR, nr 9 (171), wrzesień 2005.

³ R. Wenerski, *Wspieranie polskich przedsiębiorców rolnych – formy i skala interwencji ARR w 2005 r.*, Biuletyn Informacyjny ARR, nr 9 (171), wrzesień 2005.

- mleka – 373,
- zbóż (skrobi) – 174,
- cukru – 230,
- wieprzowiny – 89.

Tabela 10. Refundacje wypłacone przez ARR w okresie 01.05.2004–31.07.2005

Zestawienie dotyczące kwot refundacji wypłaconych przez ARR (w tys. zł)		
Rynek	01.05.2004–31.12.2004	01.01.2005–31.07.2005
Cukier	75 862	85 600
Mleko	34 246	66 700
Wołowina i cielęcina	13 157	25 400
<i>Non-aneks I</i>	597	14 700
Zboża	940	5 200
Drób	324	1 100
Świeże owoce i warzywa	31	1 500
Wieprzowina	120	1 500
Razem	125 277	201 700
Ogółem	326 977	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARR, www.arr.gov.pl, 15.10.2005.

W badanym okresie wydano 231 pozwoleń w ramach przetargu na stawkę refundacji (w tym 204 pozwolenia na rynku mleka i 27 pozwoleń na rynku cukru).

Agencja wydała ponadto w odniesieniu do produktów *non-aneks I* 66 świadectw refundacji na kwotę ponad 3,9 mln euro (ok. 14,7 mln zł). Dotyczy to omówionych wcześniej refundacji wywozowych do składników rolnych wykorzystywanych do produkcji przetworzonego towaru eksportowanego. ARR udzieliła również autoryzacji 25 producentom (34 zakładom produkcyjnym) oraz zarejestrowała 1130 wniosków o receptury.

5. Wypłaty refundacji wywozowych jako jeden z czynników aktywizujących polski eksport towarów rolno-spożywczych

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej zwiększył się polski eksport produktów rolno-spożywczych. Trudno jednoznacznie ocenić, na ile wzrost polskiego eksportu towarów rolno-spożywczych był efektem wypłat refundacji, a na ile innych czynników. Z całą jednak pewnością realizacja transakcji z krajami trzecimi w ramach mechanizmu refundacji wywozowych zwiększała konkurencyjność polskich towarów w handlu zagranicznym.

W handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi wzrost obrotów był wyższy niż w handlu zagranicznym innymi produktami. W 2004 r. wartość eksportu tych towarów zwiększyła się o 30,2%, do 5,22 mld euro, a importu – o 22,8%, do 4,37 mld euro. W handlu tymi towarami odnotowano w 2004 r. nadwyżkę handlową o wartości 853,5 mln euro, wobec 453,5 mln euro w 2003 r. W okresie styczeń–kwiecień 2005 r., w stosunku do tego samego okresu roku 2004, dynamika importu nie zmieniła się, a dynamika eksportu znacznie wzrosła. W tym okresie wartość eksportu zwiększyła się o 39,5%, do 1,94 mld euro, a importu – o 22,3%, do 1,60 mld euro (tabela 11).

Tabela 11. Obroty polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

Obroty	2003	2004	I–IV 2004	I–IV 2005	2004/2003	I–IV 2005/ I–IV 2004
Eksport	4010,4	5222,8	1391,3	1940,7	130,2	139,5
Import	3556,9	4369,3	1308,2	1600,1	122,8	122,3
Saldo	453,5	853,5	83,1	340,5	188,2	409,7

Źródło: W. Łopaciuk, *Eksport polskich produktów rolno-spożywczych po wejściu do UE*, Biuletyn Informacyjny ARR, nr 9 (171), wrzesień 2005.

O wzroście eksportu decydował głównie wzrost popytu na polskie produkty na rynkach UE, który nasilił się po wstąpieniu Polski do Wspólnoty, a także rosnący popyt na rynkach innych większych odbiorców (głównie Rosji). Wydaje się jednak, że refundacje eksportowe, zwiększające konkurencyjność cenową polskiego eksportu, również przyczyniły się do dynamicznego wzrostu eksportu poszczególnych grup produktów. Efekt subsydiowania został osłabiony przez wzrost kursu złotówki, zarówno w stosunku do euro, jak i do dolara USA, który wystąpił w 2004 r., a szczególnie w drugiej połowie tego roku. Pomimo to wyniki handlu zagranicznego były najlepsze w całym okresie transformacji.

Główne produkty eksportowe polskiego sektora rolno-żywnościowego to produkty ogrodnicze (owoce, warzywa i ich przetwory, grzyby), żywe zwierzęta, mięso i przetwory mięsne, cukier i wyroby cukiernicze oraz mleko i przetwory mleczne. W strukturze eksportu dominują produkty przemysłu spożywczego, stanowiące 80–85% całej wartości eksportu rolno-spożywczego. Udział rolnictwa jest więc niewielki. Warto zwrócić uwagę na fakt, że największy wzrost eksportu zanotowano w przypadku tych produktów, które mają jednocześnie największy udział w wypłatach refundacji eksportowych.

Analizując strukturę towarową eksportu można zauważyć, że w tych grupach produktowych, które w największym stopniu korzystały z mechanizmu refundacji wywozowych, wyniki eksportu były bardzo dobre.

W całym 2004 r. eksport produktów zwierzęcych zwiększył się o 37,5% i wyniósł 2,02 mld euro (tabela 12). Największy był wzrost wartości eksportu mleka i produktów mleczarskich (o 68,7%), żywych zwierząt (o 45,5%) oraz mięsa i przetworów mięsnych (o 30,0%). Jednocześnie produkty mleczarskie były grupą produktów, której dotyczyły jedne z najwyższych (po cukrze) wypłaty refundacji. Z kolei w grupie mięsa największą dynamikę eksportu odnotowano w przypadku wołowiny (o 78,5%), a niższą w przypadku drobiu (16,1%) i niewielką w przypadku wieprzowiny (o 6,2%). Równocześnie wołowina była w największym stopniu subsydiowana w wywozie, natomiast eksporterzy wieprzowiny prawie nie korzystali z mechanizmu refundacji w 2004 r.

Tabela 12. Wartość polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych (mln euro)

Wyszczególnienie	2003	2004	I-IV 2004	I-IV 2005	2004/ 2003	I-IV 2005/ I-IV 2004
Produkty zwierzęce	1470,9	2022,4	485,1	738,0	137,5	152,1
Zwierzęta żywe	150,1	218,1	58,5	80,5	145,3	137,5
Konie	33,3	32,6	12,9	12,4	97,9	96,7
Bydło	94,8	146,6	36,7	59,1	154,6	160,9
Owce	5,2	5,3	2,8	3,0	101,9	108,3
Mięso i podroby	496,8	647,0	140,4	245,6	130,2	175,0
Drób	213,4	244,2	28,2	87,2	114,4	309,6
Wołowina	70,7	126,2	7,2	11,3	178,5	156,9
Wieprzowina	164,5	174,7	66,7	60,6	106,2	90,8
Konina	21,8	31,6	8,0	9,5	145,0	117,5
Przetwory mięsne	98,1	126,5	39,7	36,6	129,0	92,4
Drobiowe	25,4	29,5	16,2	6,3	116,1	38,8
Wieprzowe	61,7	84,8	0,5	0,8	137,4	151,7
Wołowe	1,0	7,2	5,0	8,8	720,0	176,7
Produkty mleczarskie	329,0	554,9	105,2	194,9	168,7	185,4
Mleko w proszku	146,0	205,8	36,3	58,8	141,0	162,1
Sery i twarogi	118,4	188,9	47,0	71,6	159,5	152,4
Ryby	175,8	233,6	95,6	98,8	132,9	103,4
Przetwory rybne	103,7	115,6	38,1	41,6	111,5	109,3
Pozostałe produkty zwierzęce	117,4	126,6	39,4	40,0	107,8	101,5
Produkty roślinne	2285,2	2850,9	819,8	1044,8	124,8	127,5
Zboża	69,3	35,8	0,8	12,6	51,7	1611,5
Nasiona oleiste	2,0	63,0	0,1	5,8	3150,0	5995,7

cd. tabeli 12

Wyszczególnienie	2003	2004	I-IV 2004	I-IV 2005	2004/ 2003	I-IV 2005/ I-IV 2004
Ziemniaki	11,1	5,3	3,2	0,6	47,7	19,2
Owoce świeże	133,9	203,8	54,2	91,6	152,2	169,0
Warzywa świeże	85,1	96,8	21,7	32,3	113,7	148,5
Rośliny ozdobne	57,4	65,4	20,2	27,0	113,9	133,7
Grzyby	111,9	129,5	33,3	49,1	115,7	147,4
Przetwory zbożowe	96,8	155,1	46,8	64,8	160,2	138,3
Oleje	0,7	20,7	0,2	13,3	2957,1	6780,7
Śruty i makuchy	19,3	17,1	6,0	11,4	88,6	188,2
Margaryna	13,9	15,4	4,5	6,3	110,8	140,5
Cukier	87,7	163,9	26,9	55,4	186,9	206,4
Melasa	22,1	13,6	5,4	11,5	61,5	213,1
Wyroby cukiernicze	297,9	412,6	122,5	130,8	138,5	106,7
Przetwory z ziemniaków	86,8	101,5	33,8	41,4	116,9	122,5
Przetwory owocowe	560,5	528,6	150,6	153,5	94,3	101,9
Przetwory warzywne	172,7	199,9	68,9	79,2	115,7	115,0
Przetwory grzybowe	64,9	30,8	14,7	16,1	47,5	109,2
Kawa, herbata, kakao	121,1	115,2	14,5	17,8	95,1	122,6
Tytoni i papierosy	73,4	128,3	26,4	54,4	174,8	206,1
Alkohole	57,1	78,3	19,6	23,5	137,1	119,7
Pozostałe produkty roślinne	139,6	270,4	145,5	146,6	193,7	100,8
Pozostałe produkty	254,3	349,5	86,5	157,8	137,4	182,6
Razem	4010,4	5222,8	1891,3	1940,7	130,2	139,5

^a Źródło: jak w tabeli 11.

Ekspert produktów roślinnych wyniósł 2850,9 mln euro i był o 24,8% wyższy niż w 2003 r. Poprawa wynikała głównie z większego eksportu cukru i wyrobów cukierniczych (o 44,7%), a więc kategorii produktów objętej największymi wypłatami refundacji eksportowych.

Kolejną kwestią wymagającą zbadania jest ewentualny wpływ refundacji wywozowych na strukturę geograficzną polskiego handlu rolnego. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej nastąpił wzrost sprzedaży polskich produktów na rynku Unii Europejskiej.

Tabela 13. Obroty produktami rolno-spożywczymi Polski z Unią Europejską

Wyszczególnienie	2003	2004	I-IV 2004	I-IV 2005	2004/ 2003	I-IV 2005/ I-IV 2004
Eksport UE-25 (mln euro)	2616,7	3755,6	924,6	1437,3	143,5	155,4
Import UE-25 (mln euro)	2175,9	2722,7	734,8	1086,6	125,1	147,9
Saldo (mln euro)	440,8	1032,9	189,8	350,7	234,3	184,8
Eksport UE-25 udział (%)	65,2	71,9	66,5	74,1	+6,7 p.p.	+7,6 p.p.

Źródło: jak w tabeli 11.

Unia Europejska jest głównym odbiorcą polskich towarów rolno-spożywczych. W 2004 r. eksport tych towarów do UE-25 zwiększył się do 3755,6 mln euro z 2616,7 mln euro, co oznaczało wzrost o 43,5%. Udział tej grupy krajów w polskim eksporcie tych towarów zwiększył się o 6,7% z 65,2% do 71,9%. Jeszcze większy udział odnotowano na początku 2005 r., gdy wynosił on 74,1%. Ten wzrost dokonał się bez udziału refundacji, które obowiązują wyłącznie w eksporcie do krajów trzecich. Przyczyniła się do niego eliminacja ceł w obrotach z innymi krajami UE. Refundacje eksportowe mogły mieć natomiast wpływ na zmiany w zakresie udziałów pozostałych grup krajów i ostateczną wielkość efektu przesunięcia.

Tabela 14. Eksport polskich produktów rolno-spożywczych (0+1 SITC) i jego dynamika (mln USD)

Kraj	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
	Wartość (mln USD)					Dynamika (rok poprzedni = 100)				
UE-15										
Austria	38,1	42,3	36,8	61,0	93,3	96,5	111,0	87,1	165,7	152,8
Belgia	43,4	50,0	39,5	60,8	144,1	90,4	115,1	78,9	154,0	237,1
Dania	59,5	70,7	71,6	95,0	148,0	102,0	118,8	101,4	132,7	155,7
Finlandia	9,9	10,7	11,7	15,9	28,5	90,6	107,7	109,6	135,7	179,2
Francja	73,4	88,6	78,6	120,4	203,6	95,5	120,8	88,7	153,2	169,0
Grecja	4,3	4,1	10,0	10,9	26,3	105,0	94,4	245,7	109,6	240,5
Hiszpania	7,4	12,7	20,5	28,6	86,6	90,1	171,4	161,6	139,1	303,0
Holandia	146,5	158,2	168,7	240,4	352,5	103,7	108,0	106,6	142,5	146,7
Irlandia	3,9	9,0	12,0	6,6	21,9	72,8	230,7	132,9	55,2	331,1
Luksemburg	0,1	0,2	0,1	0,4	1,7	83,0	213,3	57,6	403,9	415,3
Niemcy	524,2	592,2	708,9	1017,2	1503,6	103,7	113,0	119,7	143,5	147,8

cd. tabeli 14

Kraj	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
	Wartość (mln USD)					Dynamika (rok poprzedni = 100)				
Portugalia	0,9	0,8	2,1	1,8	11,6	83,3	84,2	272,4	83,1	660,1
Szwecja	34,4	34,6	48,2	79,5	102,1	101,3	100,6	139,3	164,9	128,5
Wielka Brytania	97,2	115,7	134,8	201,0	364,7	121,4	119,1	116,5	149,2	181,4
Włochy	137,8	150,9	148,0	187,2	333,1	92,0	109,5	98,1	126,5	177,9
Razem	1181	1340,7	1491,5	2126,7	3421,6	100,6	105,0	104,5	118,2	131,4
UE – nowe kraje członkowskie										
Czechy	136,8	156,0	175,6	224,1	338,4	109,6	114,0	112,6	127,6	151,0
Estonia	19,4	22,4	22,5	28,8	40,6	90,9	115,7	100,3	128,0	141,1
Litwa	59,4	90,9	119,1	158,3	158,2	106,5	153,2	131,0	132,9	99,9
Łotwa	50,2	45,5	34,3	44,8	72,2	107,9	90,7	75,4	130,4	161,1
Słowacja	33,4	33,7	46,1	61,6	117,1	103,4	100,8	136,9	133,7	190,0
Słowenia	26,5	15,0	14,6	19,0	22,3	140,5	56,6	97,7	129,8	117,6
Węgry	66,5	79,4	86,2	117,2	205,5	105,1	119,3	108,6	136,0	175,4
Razem	392,2	442,9	498,4	653,8	954,3	101,3	102,2	102,3	106,3	111,4
Inne kraje										
Białoruś	34,7	36,7	27,1	68,8	103,8	71,3	105,9	73,9	253,6	151,0
Brazylia	6,1	1,0	9,6	38,1	2,9	370,5	16,8	936,9	397,8	7,5
Bułgaria	12,6	13,6	12,3	19,8	25,3	123,3	108,4	90,2	160,8	128,0
Chiny	4,2	4,4	6,3	5,2	5,1	103,7	105,5	142,2	83,2	98,1
Chorwacja	19,0	20,8	25,7	29,9	43,9	141,2	109,4	123,9	116,0	146,9
Islandia	0,8	0,9	0,8	2,0	2,8	142,4	116,9	87,8	252,1	143,5
Japonia	11,4	17,8	8,8	11,6	21,0	89,1	155,9	49,3	131,7	181,3
Kanada	14,7	17,3	25,2	30,0	29,7	111,6	117,7	145,6	119,1	99,0
Korea Południowa	2,3	5,0	5,9	3,3	12,4	11,7	218,7	117,5	55,2	378,5
Norwegia	9,4	9,3	14,2	24,7	26,0	103,2	99,2	153,0	173,5	105,4
Rosja	223,8	208,8	268,7	345,9	479,3	87,6	93,3	128,7	128,7	138,6
Rumunia	35,4	50,2	58,6	93,6	80,7	127,1	141,9	116,6	159,9	86,2
Szwajcaria	18,0	16,4	20,2	29,3	41,2	106,9	91,0	123,1	144,9	140,8
Tajwan	0,6	0,8	1,1	0,6	0,9	383,7	141,8	134,6	55,2	155,7
Turcja	5,3	6,9	6,7	8,8	15,7	109,7	130,3	97,9	131,6	177,1
Ukraina	119,4	138,0	117,2	154,9	165,9	91,4	115,6	84,9	132,1	107,1
USA	95,5	108,3	135,2	147,2	174,8	103,8	113,4	124,8	108,9	118,8
Razem	613,2	656,2	743,6	1013,7	1231,4	98,2	101,7	103,3	109,9	107,3

Źródło: Rocznik statystyczny handlu zagranicznego, GUS, Warszawa 2005.

Szczegółowa analiza struktury geograficznej polskiego eksportu przeprowadzona dla trzech grup krajów – odbiorców polskiego eksportu rolno-spożywczego: UE-15, nowych państw członkowskich UE z krajów Europy Środkowowschodniej i grupy pozostałych krajów, w tym zwłaszcza krajów WNP i rozwiniętych gospodarczo krajów pozaeuropejskich (tabeli 14) pokazuje, że po przystąpieniu Polski do UE najbardziej wzrósł udział krajów „starej” Unii Europejskiej. Udział piętnastu krajów UE w polskim eksporcie rolno-spożywczym do analizowanych krajów zwiększył się z 56,05% w 2003 r. do 61,02% w 2004 r. Z kolei udział pozostałych dwóch grup krajów objętych analizą obniżył się, przy czym udział grupy nowych państw członkowskich UE spadł nieznacznie z 17,23% w 2003 r. do 17,02% w 2004 r., natomiast udział pozostałych krajów obniżył się z 26,72% do 21,96%. Należy jednak zauważyć, że mimo spadku udziału grupy krajów trzecich (pozaunijnych) w polskim eksporcie towarów rolno-spożywczych, eksport do tych krajów odznaczał się wysoką dynamiką, wynoszącą w 2004 r. 7,3%. W przypadku takich krajów jak Rosja czy Białoruś ta dynamika była znacznie wyższa i wynosiła odpowiednio: 38,6% i 51%. A zatem mimo że subsydiowanie nie zapobiegło efektowi przesunięcia w polskim handlu zagranicznym, to jednak można sądzić, iż wpłynęło dodatnio na zwiększenie całkowitego eksportu rolno-spożywczego. Oczywiście wzrost eksportu polskich produktów rolno-spożywczych nastąpił w wyniku oddziaływania całego szeregu uwarunkowań zewnętrznych oraz różnych form interwencji na rynkach rolnych, a nie tylko w następstwie stosowania bezpośrednich subsydiów eksportowych. Niemniej stanowiły one istotne źródło wzrostu konkurencyjności cenowej polskich produktów na rynkach krajów trzecich i znaczącą zachętę dla polskich eksporterów do podjęcia wysiłku w celu zwiększenia eksportu na te trudne rynki.

Tym bardziej należy obawiać się konsekwencji ewentualnego zniesienia refundacji wywozowych przez Unię Europejską w przypadku osiągnięcia porozumienia w ramach kończącej się rundy negocjacji wielostronnych – tzw. Rundy Doha. Ostateczne decyzje miały być podjęte na Konferencji Ministerialnej WTO w grudniu 2005 r., ale nie udało się osiągnąć konsensusu. Gdyby porozumienie weszło w życie, należałoby je traktować w kategoriach poważnych wyzwań dla polskich eksporterów towarów rolno-spożywczych.

Literatura

- Agencja Rynku Rolnego, *Wypłacane refundacje do eksportu*, Biuletyn Informacyjny ARR, nr 5 (167), maj 2005.
- Bednarczyk T.H., *Instrumenty wspierania eksportu, kredyty i ubezpieczenia*, PWN, Warszawa 2000.
- Lipiński M., *Administrowanie mechanizmami handlowymi Wspólnej Polityki Rolnej*, Biuletyn Informacyjny ARR, nr 9 (171), wrzesień 2005.

- Łopaciuk W., *Eksport polskich produktów rolno-spożywczych po wejściu do UE*, Biuletyn Informacyjny ARR, nr 9 (171), wrzesień 2005.
- Rocznik statystyczny handlu zagranicznego*, GUS, Warszawa 2005.
- Wenerski R., *Wspieranie polskich przedsiębiorców rolnych – formy i skala interwencji ARR w 2005 r.*, Biuletyn Informacyjny ARR, nr 9 (171), wrzesień 2005.
- Young L.M., *Export Competition Disciplines in the Doha Round*, „Trade Policy Issues Paper”, nr 3, Washington DC 2005, www.iatrcweb.org.

Export Refunds as a Form of Direct Export Subsidy in the European Union and their Application in the Export of Polish Agricultural and Food Products

In light of treaty arrangements, common European Union trade policy is not exclusively limited to observing uniform import rules and standardising means of market protection, but also entails harmonisation of rules and measures in regard to export policy. The main instrument for supporting EU export is subsidies, one form of which is direct export refunds.

Under the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, the use of export subsidies is prohibited in relation to industrial goods; however, agricultural products are not covered by this ban, and the effects of this instrument can currently be seen in the area of agricultural exports.

Export refunds are a form of subsidy that covers, partly or completely, the difference between the prices of products on world markets and on the internal EU market. Export refunds may remain constant for a long period of time or be frequently changed depending on the situation on EU and world markets. Refunds due on exports are financed from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund EAGGF (Guarantee Section) and are applied exclusively to agricultural products that meet defined quality standards. They have a particular significance given the overproduction of food in the European Union, and their main purpose is to increase the competitiveness of EU products on third markets. The refund amounts are defined in European Commission directives, and the amounts established for a given period are binding on all exporters in Member States.

Since Poland's entry into the European Union, Polish exporters have been subject to EU rules on export refunds. As of 1 May 2004, there has been growing interest on the part of Polish enterprises to participate in the trade mechanisms encompassed by the Common Agricultural Policy and Common Trade Policy; a clear increase in the number of applications for refunds has occurred since September 2004. By July 2005, the Agricultural Market Agency had in total paid out approximately 327 million zlotys to Polish entrepreneurs since Poland's entry into the EU.

Export refunds were one of the factors that contributed to the increase in Polish exports of agricultural and food products after accession. That is why the possible cessation of export refunds by the European Union and other WTO member countries should be perceived as an important challenge for Polish exporters of agricultural and food products.